אם דבי נואל. ברום ונוחה כי אמנם

כי אם גואל אנכי האי אם כתיב ולא

קרי. ובמסרה חשיב כל הני וטפי

עלייהו אחריני מיהו לא חשיב שאת

דהמלוה אלא שאת דהנפש דכתיב

בירמיהוש גבי לדקיה חי ה' אשר

עשה לנו את הנפש הואת: מתיב

כב חסדה וחומי לוה ה' בעת ההיה.

אלמא דהשם צוהו ללמד את ישראל.

ומפרקינן ואני לכם וקרא ה"ק ואותי

לוה ה' בעת ההיא ואני נתתי את לבי

ללמד חוקים ומשפטים: למען סהיה

לי השירה הואת לעד. ואי שירה

לבדה קאמר מאי סהדותא איכא:

פילפולה בעלמה. נתן לו למשה

והוא נהג בו טובת עין לישראל:

וכתיב עשר אמות ארך הקרש.

אלמא משה גבוה עשר אמות היה

וכיון שהיה גדול כל כך מסתמא גבור

היה: אריך וקטין. ארוך בקומה

וקטין בכח: חוץ מאחת. ידיעת הש"י

על אמיתתו כדכתיב ותחסרהו מעט

מחלהים: לחפוקי מחן דשקל בלח

אגרא. וכי משתבח היה שלא נטל

בלא שכר: אלא אפילו באגרא. שלא היה נהנה משל אחרים:

אפילו ברצון. דזימנין מתרלו משום

כסופא ולא ניחא להו: בותבר' וון

חם חשתו וחם בניו. אפי׳ כרבנןי אתיא

דבתורת מלוה עסקינן ולא בתורת

פרעון של בעל שחייב במזונותיהם

ואע"ג דהמודר מתהני שאינו לריד

לתת להם מזונות ההיא הנאה דממילא

היא: ולא יזון אם בהמסו בין

טמאה בין טהורה. דמהנהו הוא

ממש מפני שמעלה בדמים: ר'

אליעור אומר זן את הטמאה. כדמפרש

ואזיל שכיון שאין בה למודר הנאת אכילה אינו נהנה במזונותיו של

מדיר: וגופה שלו. לאכילה. הלכך

שלנו: ידרוך ההדורך. בסוף ירמיה ידרוך הדורך את קשתו ידרוך

שני כתיב ולח קרי: חמש דפחת נגב. בסוף יחוקחל (והנה) [וחלה]

מדותיה וגו' חמש חמש מאות וארבעת אלפים חמש שני כתיב ולא קרי:

ואם (כ) המצוה. כתיב בירמיה ואו: ידרוך דהדורך. כתיב (ג) וקראי לא ואת דהמצוה. בסדר ואתחנן כך מצאתי כתוב ולא נמצא בספרים

רפאת בהמצוה ידרוך ההדורך כחמש הפאת ואוֹ וֹאת ההמצוה ידרון בידרון המצוה נאוֹ וֹאת

למען סהיה לי לעד. שילמדו כל

התורה וילמדו אותה. אלמא לישראל

נמי ניתנה: פלפולה בעלמה. להבין

דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה

וניהג בה טובת עין ונתנה לישראל:

פירסו. מכלל דגבור (ד) הוא וגוף

גדול: ואימא דאריך היה וקטין. שלא

היה גופני ולא היה בעל כח: **ועוביין**

שלש. ואפי׳ הכי שיברן: ותחסרהו

מעט. וזו היא אחת שאותה אחת היה

הקב"ה יתירה עליו: אי בלא אגרא.

מאי רבותיה: לאפוקי ממאן דשקל

כלא אגרא. כל מי שהוא רוצה חמורו

של חבירו בלא שכר ומאי מעליותא

היא דלא הוה גזלן כ״ע נמי (ס) לא

גחלין נינהו: דלמא. האי דלא שקיל

אפי׳ באגרא לאו משום עושר דלמא

משום דעני הוה ולא הוו ליה משואות

ולהכי לא הוה לריך: אלא מהכא.

שמעינן דעשיר היה מפסל לך: ביתו

עמו. כלי תשמישו. וזה היה מרוב

עושר: לא חמור אחד מהם נשאחי.

בעל כרחו אפי׳ בשכר הא ברצון

. בעלים היה שוכר. ואילו גבי שמואל וכו׳

לא עשקתנו ולא רצותנו שלא היה

שוכר לא באונס ולא ברצוז: בותבר' וון אם אשמו ואם בניו.

גרס להו ידרוך דכתבן ולא קריין: דכי גואל אחה. ברות: חמש דפאת

נגב. וטעמייהו לא מפרש ליה: ללמד אסכם. אלמא הקב"ה לוה

ליתנה לישראל: כתבו לכם. אלמא שניתנה נמי להן לישראל:

 ל) קידושין ל., כ) שבת לכ.
[ע"ש ומלוה ליישב],
ג) [בכורות מד.], ד) [ב"ב יד.ז. ה) כ״ה כח: ע״ש. (7.], (8) (7" (8.3), (1) [2" (8.3), על חנןן, כ) נ״א שאומרים,

תורה אור השלם 1. וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים והמשפטים אשר צוה י אַתְכָּם אַתְכָּם לְלַמֵּד אָתְכָּם לַצְשׁוֹת בְּאָרֶץ אֲשֶׁר אָתֶם עבְרִים שְׁמְּה דררית וא לרשחה: יַן שְּוּנְוּה: 2. אֶל יִדְרֹךְ הַדֹּרֵךְ קַשְׁתּוּ וְאֶל יִתְעַל בְּסִרְינוּ וְאֵל

ירמיהו נא ג 3. וְאֵלֶה מִדּוֹתֶיהָ פְּאַת צָפּוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלְפִים וּפְאַת וְאַרְבַּעַת אֵלְפִים וּפְאַת מאוח קָדים חמש מאות ואַרבּעת אַלפים ופאַת ְּבְּעוּ וּ, חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים:

יחזקאל מח טז יחזקאל מח טז געל אָנפִי וְגַם יֵשׁ גֹאַל גָּלֵל אָנפִי וְגַם יֵשׁ גֹאַל. אָנֵיג׳ יָּיְבֶּדְּ יָּבֶּדְ בְּבְּרֵוֹתְ גִּיבְּ 5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶלְ מֹשֶׁה הנה אַנכי בא אַליר בעב הָעָנֶן בַּעֲבוּר יִשְׁמֵע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמֶּוּר וְגַם בְּרְ יַאֲמִינוּ לְעוֹלְם וַיַּגֵּר מֹשֶׁה אָת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יִיָּ:

שמות יט ט 1. וְיֹאמֶר וְיְ אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךְ שְׁנֵי לֻחת אֲבְנִים בְּרִאשׁנִים וְבְּתָבְּתִי עַל הַלְחת אָת הַדְּבְרִים אֲשֶׁר הִיוֹ עַל הַלְּחת הָרִאשׁנִים אֲשֶׁר שַׁבְּרְהָ: הָרִאשׁנִים אֲשֶׁר שַׁבְּרְהָ:

שמות לד א ז. וַיאמֶר יִי אֶל משָׁה בְּתָב לְךְּ אֶת הַדְּבְרִים הָאֵלְה כִּי עַל פִּי הַדְּבְרִים יְנָאֵלֶה בְּרֵתִּי אִתְּךְּ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל: וְאֶת יִשְׂרָאֵל:

שמות לד כז

שמות זו כו 8. טוֹב עֵיוָ הוּא יְבֹרְךְ כִּי נְתַן מִלַּחְמוֹ לַדְּל: ַ משלי כב ט משלי כב ט

9. וְאֹתִי צְּנָה יְיָ בְּעֵת הַהוֹא לְלַמֵּר אֶתְכֶּם חָקִים וּמִשְׁפְּטִים ּלָעֲשׂתְּכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּם עֹבְרִים שָׁמָּה דברים ד יד לרשתה: 10. ראה למדתי אתכם זַרָּיִ יְּיֶבֶּי יְּנְשְׁפְּטִים כַּאֲשֶׁר חָקִּים וּמִשְׁפְּטִים כַּאֲשֶׁר צוַנִי יִי אֱלֹהָי לַעֲשׁוֹת כַּן בְּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בְּאָים שָׁמָּה לְרְשְׁתָה: בָאִים שָׁמָּה לְרְשְׁתָה: דברים ד ה

11. וְעַתָּה כִּתְבוּ לְכֶם זו. וְעַיְּנֵּוּ בִּוְנֵבּוּ לְכָּם אֶת הַשִּׁירָה הַוֹּאת וְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ָג בְּנֵי יִי. בִּמָּה בְּפִיהֶם תַּהְיֶה לִּי הִשִּׁיִי לְעֵר בפיהם למען השירה הואת

תינות אין היי ברבי ישראל: לְצִד בַּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: דברים לא יט 12. וַיִּפְרִשׁ אֶת הָאהֶל עַל הַמְּשְׁבָּן וַיָּשֶׁם אֶת מִבְסָה הָאהֶל עָלִיו מִלְמְעַלָּה בַּאֲשֶׁר צְּוָה יְיָ אֶת דברים לא יט 12. וַיִּפְרִשׁ אֶת הָאהֶל עַל הִמְּשְׁבָּן וִיָּשֶׁם אֶת מִבְּסָה הָאהָה שִׁמִּית כִּוּ טוֹ 14. ואתפּשׁ בּשׁנֵי

של מודר: אע"פ. שהמודר חייב במזונותן כיון דלאו לפטומי עבידן ודי להן במאי שהוא מפרנסן לאו הנאה מרובה עביד ליה: ולא יוון אם בהמסו כו'. הואיל ולפטומי עבידן עביד ליה הנאה מרובה: נפשה לשמים וגופה שלו. לאכילה משום הכי לא יזון אותה לפטומי שמהנהו הנאה מרובה: נפשה דכתיב 10 והאיש משה עניו מאד אמר ר' יוחנן

נגב אם ידכי גואל הלין כתבן ולא קריין שאמר רב אחא בר אדא במערבא פסקין להדין 🕫 פסוקא לתלתא פסוקין זויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן אמר רבי חמא בר' חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר יפסל לך שני לוחות אבנים כראשונים פסולתן שלך יהא אמר רבי יוםי בר' חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר יכתב לך פסל לך מה פסולתן שלך אף כתבן שלך (6) משה נהג בה מובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר מוב עין הוא יבורך וגו' מתיב רב חסדא יואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם ואותי צוה ואני לכם ייראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי אותי צוה ואני לכם ייועתה כתבו לכם את השירה הזאת השירה לחודה למען תהיה לי השירה הואת לעד בבני ישראל אלא פילפולא בעלמא "אָמר רָ' יוחנן "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה גבור דכתיב 11יפרוש את האחל על המשכן ואמר מר 9משה רבינו פרסו וכתיב 13עשר אמות ארך הקרש וגו' אימא דאריך וקטין אלא מן הדִין קרא דֹכָתיב יואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא יהלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה עשיר פסל לך פסולתן שלך יהא חכם רב ושמואל סדאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר 11ותחסרהו מעט מאלהים עניו

כל הנביאים עשירים היו מנלן ממשה ומשמואל מעמום ומיונה משה דכתיב יילא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא ראפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל

דכתיב יהנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם לאפוקי מאן דשקל בחנם אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא יותשובתו הרמתה כי שם ביתו יואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב 20ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו וגו' עמום דכתיב בויען עמום ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולם שקמים כדמתרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב 22 ויתן שכרה וירד בה וא"ר יוחגן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנום שכרה של ספינה הויא ד' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחגן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמ' ביויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: ב**ותני** -וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן ולא יזון את בהמתו בין ממאה בין מהור' ר' אליעזר אומר זן את הממאה ואינו זן את המהור' אמרו לו מה בין ממאה למהורה אמר להו שהמהור' נפשה לשמי' וגופה שלו וממאה

הוהות הר"ח

עין משפמ

נר מצוה

לג א מיי׳ פ״ו מהל׳ יסודי

קב א מויי פיין מוסל יסורי המורה הלי א: לד ב מייי פ"ו מהלי נדרים

הל' ד סמג לאוין רמב

(A) גמ' כתבן שלך ומשה: (C) רש"י ד"ה זחת דהמצוה: (ג) ד"ה ידרוך . כו' כתיב תרתי קראי ולא קרי׳ להו ידרוך שני דכתבן: (ד) ד"ה פירסו כו׳ לגבול היה: (ק) בזלבין נינהו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' זאת דהמלוה. נמחק ונ"ב את דהנפש ובספרינו עוד ג' אס דאמנון (ש"ב י"ג). אס דבמקום (שם ט"ו). אס דכחשר וירמיה ל"מו וכ"ה

הגהות מהר"י

[h] רש"י ד"ה ואת המצוה. כתיב בירמיה. צ"ל את דהנפש כתיב בירמיה ד"ה אם דכי גואל:

פירוש הרא"ש

ידרוך ההדורך. שתי פעמים וחד לא קרי: חמש דפאת נגב. ניחזקאל: אם דיגאל. כרות: לתלתא פחוקי. ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו': פסל לך שלד יהא. ושל סנפרינון שין יהוא. זער סגפרינון היו: מוב עין הוא יבורך. זה משה דכתיב ביה כי טוב הוא כי נתן מלחמו לדל אין לחם אלא תורה דכתיב לחמו בלחמי ואין דל אלא ישראל שנאמר וידל לעד. ואם לא ניתן להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד: פלפולא בעלמא. הכנה וחריפות והיינו כתבן שלך כי כל החכמה והשכל רמוזים בלורות התורה בהיינות: דאריד וקטיז. נהניעות: דאריד וקטיז. מקרשים דכתיב וישם את מ]: חמשים שערי בינה ונתנז לו למשה חוץ מאחר. דכתיב מזוקק שבעתים: משום דעניו

הוה. ומנהג מסידות היה שלא להטרים עליהם: ולא רצותנו. משמע אפילו מרלונו: ויתו שברה. משמע של כל הספינה:

מוסף רש"י פסולתן שלך. הראהו ממלג סנפריטן ממוך אהלו ואמר לו הפסולת. יהיה שלך, משם נמעשר משה הרכה (שטות דד א). רקטיף. דק (שבח קדר. ועוד). חמשים שערי בינה. סיפיה דהאי קרא אמרות ה' אמרות וגר') מוקק שבעתים, שבע שביעיות, והיה משה ממסר אמם שנחסרו למשה, למדנו שממשים נגראו, שהרי מעט נחסר מאלהים (ר״ה באי). שנאמר ותחסרהו רגר'. במומור מה אטש כי חוכרנו (שט). כי שם ביתו. לעיל מניה כמיג והיה מדי שנה בשנה חסבב בית אל והמלפה ושפט את ישראל. והחסרהו רגר'. במומור מה אטש כי שם ביתו. לעיל מניה בשנה שב ביתו אלא אמרים (ברבות יי).

זאת דהמצוה. פכשה ואמסגן ואינו כך נשום סומש: ידרוך הדורך. גירמיה: צדקתך בהררי אל. ולא קרי כהכרי אל לדקתך ו"א הו"א מולדקתך ? שאמר אנסנו ולדקתך: [אותי צוה]. הכי אמר משה לישראל אותי לזה ואני לכם: למען תהיה השירה הזאת לעד בבני ישראל. ואי נשירה למוד מאי עדות איכא: אלא פלפולא בעלמא. לכם: כמעון הבייה השירה הזאת. לעד בבני ישראה, וחי בשיה מוד נמוד עומי עדות חיימו. אילא פרפורא בקרפאה שיטת מריפות והבינה נמסר למשה רבינו ונהג טובת עין ואמר משה כו': [ובתיב עשר אפות אורך הקרש]. אלמא אלוך היה וכיון דהיה ארוך גבור היה: עביין ג'. והולרך למצטן בקרקע בכת גדול: אי בלא אגרא. מי הוא דשקיל בלא אגרא מוד היה: דלמא משום דעני היה. ואל היה רולה לשכור בלא אגרא היה: דלמא משום דעני היה. ואל היה רולה לשכור מהם בשאתי. מהם כל תשמישו עמו ואינו נהנה משל אחרים: דאילו במשה בתיב לא חמור אחד מהם גשאתי. בעל כרחייהו מכלל דברצון שכרה ושמא לא היו רוצים ובושים לסרב מלהשכיר ואינו בשמואל כתיב רצותי משמע לא

בקשתי לשכור ממנו ואפילו ברילוי: וזן את אשתו ובגיו. אי אתיא כחנן ניחא דמבריח ארי בעלמא הוא וכי אסיא נמי בקשרי נשכור מנונו וחפינו ברינוי: זון את אשהו ובגיו. מי חמית כתכן ניחח דמגברית חבי בענמה הוח וכי חמים נמני כרבנן ניחל שפיר במיירי הכל ממוטות ימירות ואין נפרע [מבעלה] דכי פליגי רבנן הייטו במפרנס סחם אע"ם שלא פי 'שם הלואה מ"מ לשם מתנה לא יהיב והוי לרבנן כמו יורד למוך שדה חבירו שלא ברשות דטוטל מה שהשבים וחנן מתלק בין השביח להיכא דלא הוה אלא מגברית ארי מנכפי חבירו א"כ אם נותן מתנה לאשה דין הוא שאין יכול לתבוע לבעל כלום והכא מיירי שנותן מתנה לאשה ממכרי הבעל: לא יזון את בהסתו בין שמאה בין שהורה. משום דלפטומא עבידא והוי הנאה גמורה שנהנה זו מגופה או מפירה: אשר להם בר. שהעמאה נפשה וגופה לשמים מנפור הפפותנו פפרנו זהוי הנמה במחים במחים הנולה ביותר במחים במחים ביותר המיים שנפשה לשמים שאינה יכולה ליהנות אלא בעוד נפשה בה הלכך לאו הנאה היא אלל טהורה נפשה לשמים כלותר אע"פ שנפשה לשמים גופה שלו לשחיטה: